

FÜZZETEK

A Magyar–Török Baráti Társaság időszi lapja
Macar–Türk Dostluk Derneği Yayını

– Üç ayda bir çıkar –

Megemlékezés Törökországban a Kossuth-emigráció befogadásáról

A Magyar–Török Baráti Társaság küldöttsége 2001. május 26–31. között a Kossuth-emigráció törökországi befogadása 150. évfordulójának megünneplésére és az Ankarai Egyetem hungarológiai tanszékének meglátogatása végett Törökországban tartózkodott. A delegáció Kütahyában a kormányzó szobrán emléktáblát és Kossuth-címert helyezett el. A szűk körű ünnepségen a küldöttséget İhsan Tunçoğlu, a testvérvárosok koordinátora üdvözölte, majd beszédet mondott İsmet Güral, Magyarország tiszteletbeli konzulja, Dávid Géza professzor, a Magyar–Török Baráti Társaság elnöke.

Ezt követően Aydın Güçlü, Kütahya tartomány kormányzója a következőképpen üdvözölte a delegáció tagjait:

„Szeretettel köszöntjük a baráti és testvéri Magyarország Mélyen Tisztelt Képviselőit!

Nagyon örülünk, hogy együttelehetünk annak 150. évfordulóján, hogy Kütahya felejthetetlen vendége, a nagy államférfi és a magyar nemzet hőse, Kossuth Lajos a mi szép Kütahyánkban talált menedéket.

Kossuth Lajost az író, a jogászt, a parlamenti követet és államférfit forradalmisága, hazaszeretete és népe iránti elkötelezettsége nemcsak a magyar nép, de a 19. század függetlenségét óhajtó nemzetek számára is fontos személyiséggé tette. Ennek a nagy, a török-magyar barátság jelképévé vált embernek az emléké mi, kütahyaiak ma is ugyanolyan melegséggel őrizzük, mint a múltban. Gyermekeink, akik már kisiskolás koruk óta tanulnak a Kütahya történelmében méltó helyet elfoglaló Kossuth Lajostól, az emlékére berendezett múzeumban lehetőséget találnak arra, hogy még közelebből megismerhessék őt. Azzal, hogy a Kütahyába látogató vendégeinket végigkálauzoljuk ezen a múzeumon, másokkal is megosztjuk és nekik is átadjuk a török-magyar barátság melegségét. Kossuthot, akinek személyisége nagyon hasonlít a nagy Atatürkhöz, aki egész életét áldozta arra, hogy a török nép számára kivívja a katonai, a szociális és a politikai függetlenséget, ugyanúgy szeretjük, és az emléke előtt tisztelettel hajlunk meg. E rendkívüli napon őt is, meg önminket is kedves barátaink, még egyszer köszöntjük, és ebből az alkalmából a baráti és testvéri magyar népnek szeretettel és tisztelettel küldjük üdvözlőnk Kütahyából, Törökországból.”

Befejezésül Kollár János, a Magyar Köztársaság ankarai ügyvivője szólt az egybegyűltekhez.

A delegációt az ünnepség után hivatalában fogadta Aydın Güçlü kormányzó, majd közös díszszobrászatra került sor.

Ezt követően a küldöttség Ankarába utazott, ahol az Ankarai Egyetem Nyelvi, Történelmi és Földrajzi Karán megkoszorúzták Rásonyi László turkológus professzor emléktábláját, aki az egyetem hungarológiai tanszékének alapítója volt. A mintegy száz éve született alapító munkásságát Dávid Géza, egykori tanítványa méltatta. A társaság tagjait fogadta Dr. Necdet Adabağ professzor, a kar dékánja, aki üdvözlőbeszédében fontosnak minősítette a török-magyar kulturális és felsőoktatási együttműködést.

Dávid Géza nagy értékű CD-ROM és könyvadományt adott át a magyarul tanuló török diákoknak az Akadémiai Kiadó, a Balassi Kiadó, az Enciklopédia Humana Egyesület, a Teleki László Alapítvány, a Terebess Kiadó nevében. Az értékes könyvadományt a diákok nevében Dr. Naciye Güngörmüş docens

vette át, aki elmondotta, hogy egy tanár számára legnagyobb öröm, ha diákjai részére szakkönyveket vehet át.

A társaság elnöke és alelnöke, F. Tóth Tibor munkamegosztást folytatott Gökçin Yalçın asszonnyal, a török Kulturális Minisztérium Könyvtári Főigazgatóságának vezetőjével, a meglévő együttműködés továbbfejlesztéséről. A megbeszélésen jelen volt Csillik Róbert, az ankarai nagykövetségünk kulturális ügyekért felelős munkatársa is.

A látogatás alkalmából Kollár János ügyvivő fogadást adott a nagykövetségi rezidencián, amelyen megjelentek az Ankarai Egyetem vezetői és a Török-Magyar Baráti Társaság alapítói.

A következő napon a Best Kolleksiyon bemutatótermében fogadta a küldöttséget a Török-Magyar Baráti Társaság vezetője is. A magyarokat nemcsak a török testvérszervezet alapítói: Anil Çeçen, Vecdet Erkun, Şerif Baştaş és Tosun Saral fogadta igen nagy szeretettel, hanem a házigazda Abdülkadir Ersoy és felesége is. A küldöttség tagjai örömmel vették át az İsmail Tosul Saral és Emre Saral által összeállított *Macarlar ve Tuna Hakkında Yazılan Siirler* (1300–2000) című, az ankarai társaság gondozásában megjelent kötetet. (A könyv címe magyarul: Magyarokról és a Dunáról frott versek.)

Május 30-án a küldöttség Guyon Richárd sírján, az isztambuli Haydarpaşa temetőben, majd a következő nap a Feriköy Protestáns Temetőben emléktáblát és Kossuth-címert helyezett el az 1848/49-es szabadságharc leverése után Törökországban letelepedett és ott elhunyt szabadságharcosok sírjánál. Az emléktábla leleplezésén részt vett Knéz András, az isztambuli Magyar Főkonzulátus ideiglenes vezetője és Pintér Attila konzul, valamint az isztambuli magyar kolónia néhány képviselője.

A megjelenteket köszöntötte Dávid Géza professzor, majd Fodor Pál, az MTA Történettudományi Intézet főmunkatársa és Csorba György egyetemi hallgató mondott emlékbeszédet.

Az említett helyszíneken elhelyezett színes pirogránit Kossuth-címereket Lacza Márta festőművész terve alapján a Zsolnay Porcelánmanufaktúra Rt. készítette el és adományozta az évforduló alkalmából.

A leleplezett emléktáblák szövege:

„Az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc hősei befogadásának 150. évfordulója alkalmából hálás megemlékezésül

Magyar–Török Baráti Társaság
Magyar Tudományos Akadémia”

A szöveget két nyelven tartalmazó emléktáblákat az említettek közösen készítették.

A helyszíneken a kegyelet virágait Dávid Géza és F. Tóth Tibor helyezte el.

A koszorúzási ünnepség nem valósulhatott volna meg a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatása nélkül. Az emléktáblák elhelyezéséhez és a koszorúzási ünnepség megszervezéséhez, valamint a könyvadományok törökországi kijuttatásához a magyar Külügyminisztérium nyújtott hathatós segítséget. A 7–10. oldalakon közölt fényképfelvételeket a PHOTOPORST Laborházában dolgozták ki kedvezményesen. Mindezekért társaságunk nevében ezúton is köszönetet mondunk.

✎ F. Tóth Tibor

Türkiye'de Kossuth-mültecilerinin kabul edilmesini andık

Macar-Türk Dostluk Derneği heyeti, Kossuth mültecilerinin Türkiye'de kabulünün 150. yıldönümünü anmak ve Ankara Üniversitesi Hungaroloji kürsüsünü ziyaret etmek amacıyla 26-31 Mayıs 2001 tarihlerinde Türkiye'de bulundu. Heyet Kütahya'da Kossuth heykeline hatıra tabelası ile Kossuth arması koydu. Az sayıda davetlinin katıldığı törende, kardeş kentler koordinatörü İhsan Tunçoğlu konukları selamladı ve sonra da Macaristan onursal konsolosu İsmet Güral ile Macar-Türk Dostluk Derneği başkanı profesör Géza Dávid birer konuşma yaptılar.

Bundan sonra Kütahya valisi Aydın Güçlü söz alarak heyet üyelerini şu konuşmayla selamladı:

"Dost ve Kardeş Macaristan'ın değerli temsilcileri, Kütahya'ya hoş geldiniz.

Kütahya'nın unutulmaz konuğu, büyük devlet adamı ve Macar Millî Kahramanı Lajos Kossuth'un güzel Kütahya'mızda misafir edilmesinin 150. yılında sizlerle birlikte olmaktan mutluyuz.

Yazar, hukukçu, parlamenter, devlet adamı Lajos Kossuth, devrimci kimliği, milliyetçiliği ve halkçı tercihleriyle salt Macar Halkı için değil, 19'uncu yüzyılda bağımsızlığını önemseyen dünya ulusları için de değerli bir kişiliktir.

Türk-Macar dostluğunun simgesi haline gelen bu büyük devlet adamının anılarını biz Kütahyalılar dünden bugüne aynı sıcaklıkta muhafaza etmekteyiz. Kütahya ili tarihi içinde hak ettiği yeri alan Lajos Kossuth'u, çocuklarımız daha ilköğretim çağında öğrenmekte, içinde bulunduğumuz, adına düzenlenmiş müzede O'nu daha yakından tanıma fırsatı bulmaktadırlar.

Kütahya'yı ziyaret eden konuklarımıza bu müzeyi gezdirerek, bizler de Türk-Macar dostluğunun sıcaklığını öteki dostlarımızla paylaşıyor ve aktarıyoruz.

Türk Halkının askerî, ekonomik, sosyal ve siyasal bağımsızlığına bir ömür harcayan Büyük Atatürk'e çok benzeyen kişiliğiyle tanıdığımız Lajos Kossuth'u da seviyor ve hatırası önünde saygıyla eğiliyoruz.

Bu müstesna günde kendisini ve siz değerli konuklarımızı bir kez daha selamlıyor, bu vesileyle dost ve kardeş Macaristan halkına Kütahya'dan, Türkiye'den sevgi ve saygılarımızı yolluyoruz.

Ruhu şad olsun."

Son olarak Macaristan Cumhuriyeti Ankara Maslahatgüzarı János Kollár hazır bulunanlara hitap etti.

Törenden sonra vali Aydın Güçlü heyeti makamında kabul etti, ardından da birlikte öğle ziyafetine katıldılar.

Bu ziyaretten sonra heyet Ankara'ya gitti ve orada Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, üniversitenin Hungaroloji kürsüsünü kurmuş olan Türkolog profesör László Rásonyi'nin hatıra tabelasına çelenk koydu. Yüz yıl kadar önce dünyaya gelmiş olan kurucu profesörün çalışmalarını, bir zamanlar öğrencisi olan Géza Dávid övgüyle andı. Heyet üyelerini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dekanı Profesör Dr. Necdet Adabağ kabul etti ve konukları selamlarken yaptığı konuşmada kültürel alanda ve yüksek öğretimde Türk-Macar işbirliğinin önemini vurguladı.

Géza Dávid, Macarca öğrenen Türk üniversitelilere, Macaristan'ın Akademi Yayınevi, Balassi Yayınevi, Enciklopédia Humana Cemiyeti, László Teleki Vakfı, Terebess Yayınevi adına, pek değerli CD-ROM ve kitap bağışında bulundu. Değerli kitap bağışını öğrenciler adına Doçent Dr. Naciye Güngörmüş teslim aldı ve bir öğretmen için en büyük sevinç kaynağının öğrencileri adına kendisine meslek kitaplarının sunulması olduğunu belirtti.

Dernek başkanı ile başkan yardımcısı Tibor F.Tóth, Türkiye Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü yöneticisi bayan Gökçin Yalçın'la mevcut işbirliğinin daha da geliştirilmesi konusunda konuşmalar yaptılar. Macaristan'ın Ankara Büyükelçiliği kültür işleri sorumlusu Róbert Csillik de konuşmalarda hazır bulundu.

Ziyaret münasebetiyle maslahatgüzar János Kollár büyükelçilik rezidansında bir kabul resmi düzenledi, kabule Ankara Üniversitesi yöneticileri ile Türk-Macar Dostluk Derneği kurucuları katıldılar.

Ertesi gün konuk heyet Best Koleksiyon sergi salonunda Türk-Macar Dostluk Derneği başkanlığı tarafından da kabul edildi. Macar konukları yalnız kardeş Türk örgütünün kurucuları Anıl Çeçen, Vecdet Erkun, Şerif Baştaş ve Tosun Saral değil, aynı zamanda ev sahibi Abdülkadir Ersoy ile eşi de büyük bir sevgiyle karşıladılar. Heyet üyeleri kendilerine sunulan, İsmail Tosun Aral ile Emre Saral tarafından derlenip Ankara derneğinin gözetiminde yayımlanan *Macarlar ve Tuna Hakkında Yazılan Şiirler (1300-2000)* başlıklı kitabı sevinçle kabul ettiler.

Mayısın 30'unda heyet İstanbul'da Haydarpaşa mezarlığında Richárd Guyon'un kabrine; ertesi gün ise 1848/49 Macar özgürlük savaşının yenilgiye uğratılmasından sonra Türkiye'ye yerleşen ve orada vefat eden özgürlük savaşçılarının Feriköy Protestan Mezarlığı'ndaki kabirlerine hatıra levhası ile Kossuth arması koydular. Hatıra tabelasının açılış törenine, İstanbul'daki Macaristan Başkonsolosluğu geçici yöneticisi András Knéz ile konsolos Attila Pintér ve İstanbul'daki Macar kolonisinin birkaç temsilcisi de katıldı.

Bu törende hazır bulunanları profesör Géza Dávid ve Macar Bilimler Akademisi Tarih Bilimleri Enstitüsü araştırmacı Pál Fodor selamladılar ve sonra da üniversite öğrencisi György Csorba bir anma konuşması yaptı.

Adı geçen yerlere koyduğumuz renkli pirogranitten Kossuth armalarını, ressam Márta Lacza'nın tasarımına uygun olarak Zsolnay Porselen Mamuller A.Şti. hazırladı ve yıldönümü münasebetiyle bunları derneğimize bağışladı.

Açılış yapılan tabelalarda iki dilde şu metin yazılı:

"1848/49 Macar özgürlük savaşı kahramanlarının ülkeye kabulünü, 150. yılı dolayısıyla şükranla anıyoruz

Macar-Türk Dostluk Derneği
Macar Bilimler Akademisi"

Bu metnin iki dilde yazılmış olduğu hatıra tabelasını Macar Bilimler Akademisi ile Macar-Türk Dostluk Derneği berberce hazırlattı.

Adı geçen yerlerde çelenkleri Géza Dávid ve Tibor. F. Tóth koydular.

Macar Millî Kültür Mirası Bakanlığı'nın desteği olmadan çelenk koyma töreni gerçekleştirilemezdi. Hatıra tabelalarının yerleştirilmesi ve çelenk koyma töreninin örgütlenmesinde, ayrıca kitap bağışlarının Türkiye'ye gönderilmesinde Macar Dışişleri Bakanlığı etkili yardımlarda bulundu. 7., 8., 9. ve 10. sayfalardaki fotoğraflar PHOTO PORST Laboratuvarı'nda indirimli olarak işlenip basıldı. Bütün yardımlara derneğimiz adına bir kere daha teşekkür ederiz.

Tibor F. Tóth

(Türkçeye çeviren: Yılmaz Gülen)

'BİZİM FİLM' FİLM FESTİVALİNDE

(Rejisör Sezgin Türk ile Söyleşi)

— *Sezgin Türk'ün filmini 32. Macar Film Festivalinde seyrettikten sonra sohbete daldığımızda bir bayan yanıma gelip, filmi çok beğendiğini söyledi, fakat Türkçe bilmediği için, daha iyi anlasın diye yazılı metnini istedi bizden. Filme niye geldiğini sorduğumda, başlığını çok ilginç buldum, dedi. Bu nedenle, bu bayana benzer seyirciler adına ben de genç bayan regisöre, niye "Cebimde Çok Küçük Elma Var"? diye sorayım. Bunu sorarken, elbette sırf filmin başlığını kastetmiyorum, hangi nedenlerle Türk-Macar ilişkileri hakkında film yapmaya kalkıştığını da öğrenmek istiyorum.*

Sizin çok iyi bildiğiniz gibi Macar ve Türk dillerinde ortak kullandığımız çok fazla kelime var. 'Cebimde çok küçük elma var' ve 'Zsebemben sok kicsi alma van' bu ortak kelimelerden oluşan bir cümle.

Filmde Macaristan'a gelmiş genç Türk kızına Macar delikanlı "Cebimde çok küçük elma var dersin Macaristan'da yaşamaya başlayabilirsin" der. Elbette aynı şey Türkiye'ye gelecek olan bir Macar için de geçerli. Türk ve Macar kültürleri arasında birbirlerine yakın olduklarını hissettiren ne kadar çok şey var. Bunu yakınlıkla tarif etmek de yeterli değil. Bu bana doku ortaklığı gibi geliyor... Hiç Macaristan'a gelip çok etkilenmeden dönen Türkiyeli birine rastladınız mı? İşte ben de sadece bunlardan biriyim. Ama isterseniz benim yaşadıklarımı biraz detaylandırayım. İlk olarak Macaristan'a 1998 yılı ağustos ayında Szigetvár'daki Retina Film Festivaline geldim. Bu festivalde Macaristan'da filmler görmek, bu filmleri gerçekleştiren insanlarla buluşmaktan öte hiçbir beklentim yoktu. Belki şimdi anlattığımı uzatmış olacağım ama bu kadar öngörüsüz olmamda yaşadığım bir deneyim de etkiliydi. 1990 yılında Macar sinemasından, özellikle István Szabó'dan çok etkilendiğim için Budapeşte'de bir sinema okuluna yüksek lisans eğitimi yapmak için başvurmuştum. Hatta Debrecen'de bir dil okuluna Macarca öğrenmek için ilk kayıt paramı bile yatırmıştım. Ama sinema okulu yıllık 8000 \$ ücret isteyince, bu benim için umut kırıcı olmuş ve tümüyle aklımdan silmiştim. Fakat şanslıyım, işte şimdi Macaristan'la buluştum. Hatta Macaristan'a bir film getirdim.

Neyse konuya döneyim: Szigetvár'da bir film festivaline katılmaktan öte şeyler yaşadım. İlk şaşkınlığa kendi tarihime ilişkin verileri gördüğümde uğradım. İtiraf ediyorum ki, tarihimi yeterince bilmemekten utandım. Macaristan'ın bana kendi tarihimi yaşattığını ve önyargısız bir yaklaşımla tarihi

öğretmeye ittiğini söyleyebilirim. İşte Macaristan'ın büyüklüğü de bu zannedersen. Bunun yanı sıra Szigetvár'da insan olarak hissettiğim şeyler vardı: ben başka ülkedeydim, başka kültürün içindeydim, ama duyusum hiç kesilmeden hatta her gün daha zenginleşerek devam ediyordu. Birçok Avrupa ülkesine gitmişim, ama böyle bir şey yaşamamıştım. Bu nasıl oluyordu? Bunu çok merak ettim. Bu filme ilişkin çalışmalarda bence duyusal olarak en önemli itki buydu.

— *Bu filmde araştırma çalışmaları sonucu zengin bilgiler toplanmış. Tarihçi, Türkolog veya Hungarolog olmadığınız göre bunları nasıl yapabildiniz?*

Bundan ötürü ben de şaşkıyım. Sözü ettiğim Szigetvár dönüşü, yaşadıklarımı merak ettim ve bunun peşine düştüm. Ama nedense bunun yanıtlarını tarihte bulacağımı düşündüm.

İlk günlerde bir obur gibi Türk-Macar tarihine, kültürüne ilişkin ne bulursam, bir sistematiği olmadan okuyordum. Bulduğum kitap, makale beni bir başka şeye götürüyordu. Bunu bir film projesi yapmak amacıyla değil, yalnızca kendi sorularıma yanıt bulmak için yapıyordum. Sonunda bir de baktım ki, ciddi bir bilgi birikimi olmuş. Bazen arkadaşlarım bu konuda bir doktora tezi de verebileceğimi söylüyorlar. Elbette de bu bir şaka! Ben bir tarihçi değilim ve bu nedenle çalışmada hep hata yapma korkusu yaşadım. Bunu siz daha iyi biliyorsunuz, çünkü sizin bu konularda çok vaktinizi aldım. Bu filme sizin katkınızla çok önemli bilgiler girdi. Zannediyorum böyle yönlendirmeler olmadan kendime güven duymam olanaklı değildi.

Bu konuda ayrıca A. Ü. Hungoroloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Hicran Yusufoglu'nu anmalıyım. Çünkü senaryoyu baştan sona okuyup, bilgi olarak kontrol ettiğinde kendimi oldukça güvende hissettim.

— *Filmin belgesel kısmı çok yüklü. Bu konuyu aşağı yukarı tanıyorum, buna rağmen ben bile yeni şeyler gördüm. Bu film izleyici için çok ağır değil mi?*

İzleyicinin algısına çok dikkat etmeye çalıştık. Aslında beni Türk-Macar ilişkilerindeki her detay heyecanlandırıyor. Ama bunların hepsini filme koyamazdık. Bu filme ek olarak, elimizde 30 dakikalık daha görüntü malzemesi var, ama fazla olur diye bunları koymadık.

— *Filmin yapımı sırasında ne gibi zorluklar yaşadınız?*

İşte hepimiz için en can alıcı soru! Bildiğiniz gibi film yapımı çok pahalı bir şey! Dolayısıyla bir film

yapmak, sizin o konuda çalışmalarınızdan çok, o filmi gerçekleştireceğiniz finansal kaynaklara ulaşma olanaklarına bağlı. Bizim bu açıdan durumumuzu ise bir felaket diye nitelendirmek kesinlikle gerçekçi bir yorumdur.

İlk olarak bu filmle ilgili araştırma çalışmalarından başlayalım. Türk-Macar ilişkileri dipsiz bir konu. Böyle bir filmin araştırması, birçok dalda bilim adamının katılmasıyla ancak yapılabilir. Bu konuda sizin de içinde olduğunuz tüm kişiler gönüllü bir katılımı bu çalışmaya destek oldular, çünkü bizim finansal hiçbir olanağımız olmadı.

Ardından, filmin teknik ekibi Türkiye’de bu alanda çok profesyonel olan kişilerden oluşmasına karşın, sembolik ücretlerle çalıştılar. Yani ancak film süresince yaşamlarını finanse edecek kadar bir ücret. Profesyonel rakamları bir tek Macaristan prodüksiyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi için verebildik.

Sinema çalışmasını bir başka ülkede yapıyorsanız ciddi riskler altındasınızdır. Bu konuda uzman yardımlarına ihtiyacınız vardır. Bu konuda bir anımı aktarabilir miyim? Filmin çekiminin ilk günü ses alma aygıtımız bozuldu. İnanın ki Macaristan’dan başka bir ses aleti kiralayacak paramız yoktu. O gece, seçimiz başta olmak üzere hiç birimiz uyumadık. Bunun gibi birkaç kez uçurum kenarından döndüğümüzü söyleyebilirim. Açıkçası ben şimdi geri dönüp baktığımda, elimizdeki olanaklarla bu filmi gerçekleştirebildiğimize inanmıyorum. O zaman belki, filmi gerçekleştirmek istemi içinde korkmuyordum; ama şimdi düşününce korkuyorum. Evet bir mucize bu! Ama bu mucizenin tek bir sırrı var: bu çalışmaya verilen gönüllü destekler!... Bana yazdığımız mektupların moralimi nasıl olumlu etkilediğini bilemezsiniz...

Gazeteci yazar Özgen Acar bu filmin proje olarak sunulduğu ilk günden bu yana her konuda kendisine danışmam şansını bana verdi. Eşi konsolos İnci Acar, Budapeşte’ye ilk geldiğim günden bu yana yanımda oldu. Timea Gál’in hepimizin bildiği pozitif enerjisi, örgütleme yeteneğiyle her an yanıbaşımızda olması, Tarık Demirkan’ın yaşama nesnel bakışıyla en heyecanlı anlarımda beni doğru yönlendiriciliği, Tamás Kobzos Kiss’in bir kültür adamı olarak destekleri, János Domokos’un bozulan ses aygıtımızı sabahın yedisinde kapıp, bunu tamir edebileceği ender kişiyi bulması ve filmin yapımıyla ilgili bunun gibi can alıcı diğer destekleri, Macaristan gibi ilgi çekici bir ülkede kendilerine daha çok zaman ayırmak yerine, günde aralıksız 12 saat çalışmayı gerçekleştiren inanılmaz özverili bir ekip, özellikle A. Yileri Gökçin gibi bir kameraman!... İnanın ki bu

listenin bir sonu yok. Bu nedenle adını anamadıklarım onları unuttuğumu düşünmesin.

Bu filmin gerçekleşmesinde elbette çok belirleyici bir katkı var: T. C. Macaristan Büyükelçisi Sn. Ender Arat’ın destekleri!... Sn. Ender Arat’ın bu filmin yapılması gerektiğine inancı, bizim için önemli bir moral destek oldu.

— *Filmin yapımı sırasında yaşadıklarınızla, filmi yapmadan önceki Macaristan’a ilişkin imajınız değişti mi?*

İmaj değişikliğinden değil, Macaristan’da yapılan çalışma sırasında yeni deneyimlerden söz edebilirim. Macaristan artık benim yaşadığım, içimde duyumsadığım bir ülke. Bu benim için çok güzel. Yaşam olumlu ve olumsuz bir çok şeyi içeriyor. Benim yaşadıklarımda elbette çok güzel şeylerin yanı sıra zorluklar da oldu. Ama bunu olumsuz bir şey olarak değil, Macaristan’ın beni yaşama kabul etmesi olarak görüyorum ve bunun için çok mutluyum.

Bazen bu filmde ne kazandığım soruluyor. Para kazanmadım. Belgesel film çektiyseniz sinema alanında tanınan biri de olmazsınız. Dolayısıyla kariyerde kazandım da denilemez. Ama çok önemli bir şey kazandım. Macaristan’ı yaşadım ve oradan çok iyi dostlar, yani yaşam kazandım.

— *Şimdi yeni tasarılarınız, planlarınız var mı?*

Elbette her zaman projeler var aklımda. Özellikle Macaristan’a ilişkin. Ama iki yıl boyunca aralıksız, abartısız uyku saatleri hariç tüm zamanlarda çalışarak gerçekleştirdiğimiz bu projeden sonra, Türkçe bir deyimle yoğurdu üfleyerek yemekte yarar var, diye düşünüyorum. Bu sözü yalnızca kendi adıma değil, sizin içinde bulunduğunuz gönüllü olarak bu çalışmaya katılan herkes adına söylüyorum. Çünkü ben biliyorum ki, yalnızca bu filmde değil, Türk-Macar ilişkilerinde büyük bir özveriyle emek vermiş insanlar var. Elbette bu çok önemli, ama bu kadar içtenlikle çalışma yapan kişilerin çalışmalarına resmî, özel kurumlardan verilecek destek, onların duyarlılıkları da çok önemli! Benim, sizin ve bu alanda çalışan herkesin tasarıları için, insanî koşullarda gerçekleştirebilecekleri destekler olması gerekiyor. Bu gönüllü çalışmalar biraz görev olarak algılanıyor gibi geliyor bana. Ve umarım bu sohbet sadece kendi aramızda bir konuşma olarak kalmaz, o kulaklara da gider. Gitmezse de çok önemli değil. Çünkü sizinle sohbet etmek benim için her zaman çok güzel. İşte yine böyle güzel bir sohbet oldu...

Edit Tasnádi

A „MI FILMÜNK” A FILMSZEMLÉN

(Beszélgetés Sezgin Türk rendezővel)

Az elmúlt év magyar filmtermését felvonultató 32. Magyar Millenniumi Filmszemlén bemutatott két olyan koprodukciós filmet, amelyben török és magyar filmesek is részt vettek (Na, pá! illetve Angyalok háza), és láthattuk Sezgin Türk filmjét, amelyet szívem szerint a „mi filmünk”-nek neveznék, hiszen elkészítésében a Magyar–Török Baráti Társaság több tagja is szerepet vállalt, s egyik jelenetében társaságunk egyik összejövetele is látható. A fiatal rendezőnőt a nagy érdeklődéssel kísért magyarországi bemutató után kérdeztem.

— Miközben a film vetítése után, még a Mammút mozitermében beszélgetésbe merültünk, odajött hozzánk egy hölgy, és közölte, hogy nagyon tetszett neki a film, de minthogy nem tud törökül, szeretne még jobban megérteni mindent, s ezért a felolvasott szöveget kérte tőlünk. Megkérdeztem tőle, hogy miért jött be a filmre, erre azt felelte, hogy a címet igen érdekesnek találta. Tehát most én is azt kérdezem a rendezőtől, hogy miért választotta a „Zsebemben sok kicsi alma van” címet?

Ezzel a kérdéssel azonban nem csak a címadás oka iránt érdeklődöm az is érdekel, mi indította arra, hogy a török–magyar kapcsolatokról készítsen filmet?

Sok olyan szó van, amely a török és a magyar nyelvben is használatos. A „Cebimde çok küçük elma var — Zsebemben sok kicsi alma van” ezekből a közös szavakból összeállított mondat.

A filmben a Magyarországra látogató török lánynak a magyar fiú azt mondja, hogy ezzel a mondattal otthon kezdheted érezni magadat Magyarországon. Természetesen ugyanezt lehetne mondani annak a magyarnak is, aki Törökországba látogat. Annyi minden van, ami a magyar és a török kultúra közelségét érezteti az emberrel! Ezt nem is elegendő a közelség szóval leírni, azt mondanám, hogy itt organikus kapcsolatok keresendők. Találkoztak valaha olyan törökkel, aki Magyarországra jött, és nem került hatása alá? Én csak egy vagyok a sok közül. De ha kíváncsi, részletesebben is beszélget mindarról, amit átéltem. 1998 augusztusában jöttem először Magyarországra, a Szigetváron megrendezett Retina Filmfesztiválra. Nem vártam mást Magyarországtól, mint hogy a fesztiválon filmeket lássak, és találkozzak a filmek alkotóival. Ahhoz, hogy megértessem, miért nem láttam előre, mi vár rám, egy kis kitérőt kell tennem, s elmondjam egy korábbi tapasztalatomat. Nagy hatással volt rám a magyar film, különösen Szabó István alkotásai, ezért 1990-ben Budapesten posztgraduális képzésen szerettem volna részt venni, sőt már el is küldtem a pénzt a beiratkozáshoz a debreceni nyelviskolába, de amikor kiderült, hogy a tandíj évi 8000 dollár, elveszítettem minden reményem, és kivertem a fejemből ezt a tervet. De szerencsém volt: mégis találkoztam Magyarországgal — sőt egy filmet is hoztam Magyarországra.

De térjünk vissza a témánkhoz: Szigetvár sokkal többet jelentett számomra egy filmfesztiválnál. Az első meglepetés az volt, hogy a saját történelmünkkel találtam szembe magam. Be kell vallanom: szégyelltem magam, hogy azt nem ismerem elég-gé. Azt kell mondanom, hogy Magyarországon szinte átéltem a történelmünket, s ez arra ösztönzött, hogy előítéletek nélkül mutassam be másoknak is. Azt hiszem, éppen ebben van Magyarország nagysága. Emellett Szigetváron emberileg is érdekes dolgokat éltem meg: egy másik országba, más kultúra körülményei közé kerültem, és az érzéseim folyamatosan, sőt egyre gazdagodva működtek. Több európai országban jártam már, de ilyet még soha nem éreztem. Hogyan lehetséges ez? Ennek akartam a nyomára jutni, érzelmileg ez volt a legerősebb ösztönző számomra e film munkálatai során.

— Látszik, hogy a film elkészítését komoly filológiai kutatás előzte meg. Hogyan végezte ezt a munkát, hiszen nem történész, nem hungarológus és nem is turkológus?

Ezen magam is csodálkozom. Az említett szigetvári utazás után erősen foglalkoztatott mindaz, amit ott átéltem, s azt gondoltam, hogy a választ a történelem fogja megadni számomra. Az első napokban nagy mohósággal vettem rá magam mindarra, amit csak találtam a magyar–török kapcsolatokról, és elolvastam mindent, ami csak a kezembe került. Minden cikk és minden könyv valami mást adott. Ezt nem azért csináltam, hogy majd film legyen belőle — csak a magam kérdéseire kerestem

a választ, de a végén azt vettem észre, hogy rengeteg ismeret gyűlt össze. A barátaim tréfásan azt mondogatták, hogy már doktorálhatnék is a témából... Én nem vagyok történész, ezért végig félelem volt bennem attól, hogy hibázom. Ennek Ön is tanúja lehet, hiszen nagyon sok idejét raboltam el. Azt hiszem, ha nem lett volna segítségem, nem lett volna meg a kellő önbizalmam. Meg kell itt emlékeznem az Ankarai Egyetem hungarológiai tanszékének vezetőjéről, Prof. Dr. Hicran Yusufoglu-ról is, mert nagyon megnyugtató volt számomra az, hogy elolvasta, és tartalmilag ellenőrizte a forgatókönyvet.

— A film dokumentum-részeibe rengeteg ismeret van belezsúfolva. Én körül-belül ismerem ezt a témakört, ennek ellenére számomra is voltak benne új dolgok. Nem túl nehéz ez a film a néző számára?

Nagyon igyekeztünk a nézők befogadó képességét szem előtt tartani. Engem minden részlet, ami csak a magyar–török kapcsolatokhoz kötődik, szinte lázba hoz. Természetesen nem tudunk a filmbe mindent bevinni. Körülbelül 30 percnyi olyan anyag maradt még a tarsolyunkban, amit — félvén, hogy túl sok lesz — nem használtunk fel.

— Milyen nehézségekkel találták magukat szembe a film elkészítése során?

A legégetőbb kérdés mindannyiunk számára a pénz volt. Mint ahogy tudják, a filmkészítés nagyon drága dolog. Ezért a filmkészítés a filmmel való foglalkozásnál sokkal inkább a pénzforrások felkutatásától függ. Nem túlzás, ha ebből a szempontból tragikusnak nevezem a helyzetünket. Kezdjük a filmmel kapcsolatos kutatómunkával. A török–magyar kapcsolatok témája szinte végtelen. Egy ilyen film kutatómunkája csakis több tudományág képviselőinek részvételével valósítható meg. Mindnyájan önként és ingyen segítettek, hiszen erre nem volt semmi anyagi forrásunk. Forgatócsoportunk Törökország profi szakembereiből állt össze, s ők is csak szimbolikus bérért dolgoztak: épp csak annyit kaptak, hogy a forgatás idejére a megélhetésüket biztosítani tudták. Egyedül a magyarországi produkciós munkálatokra tudtuk a professzionális összegeket kifizetni.

Az ember komoly kockázatokat vállal, amikor külföldön forgat, s mindenképpen profi segítőtársakra van szüksége. Hadd mondjam el az egyik élményemet! A filmforgatás első napján elromlott a hangfelvétel. Higgyék el, hogy nem volt annyi pénzünk, hogy másikat béreljünk. Azon az éjjelen a hangtechnikusok sem, de mi többiek sem aludtunk. Azt mondhatom, hogy volt még néhány eset, amikor a szakadék szélén táncoltunk. Ha most visszanezék, magam sem akarom elhinni, hogy annyiból, amennyink volt, meg tudtuk csinálni a filmet. Akkor, a filmkészítés lázában, nem éreztem félelmet, de most visszagondolva igen. Igen, csoda az egész! És ennek a csodának egyetlen titka: a film készítéséhez önként nyújtott segítség! Talán nem is tudja, milyen erkölcsi támaszt jelentettek a levelei!

Attól a naptól kezdve, hogy benyújtottam a film tervezetét, minden témában kérhettem és kaptam tanácsot az író-újságíró Özgen Acartól. Felesége, İnci Acar konzul, Budapestre érkezésem napjától kezdve mellettem állt. Gál Timea a mindannyiunk által ismert pozitív energiájával és szervezőkészségével minden pillanatban mellettünk volt, Tarik Demirkan a maga objektív életszemléletével jó irányt mutatott az én túl lelkes pillanataimban. Kobzos Kiss Tamásnak, a kultúra kiváló értőjének támogatása, vagy Domokos Jánosnak a segítsége, többek között ahogyan reggel hétkor megkapta a hangfelvételünket, és megkereste azt a szakembert, aki meg tudta javítani; a hihetetlenül önfeláldozó forgatócsoport, melynek tagjai, mindenek előtt operatőrünk, A. Yileri Gökçin — akik egy olyan érdekes országban, mint Magyarország, ahelyett, hogy több szabad időt engedtek volna maguknak, napi 12 órát dolgoztak... És ezt a listát még folytatni lehetne. Kérem, ne higgyék azok, akiket most nem tudtam felsorolni, hogy elfelejtettem őket.

A film megvalósulásában sok meghatározó tényező volt, így a Török Köztársaság budapesti nagykövete, Ender Arat úr is. Az ő meggyőződése, hogy ezt a filmet meg kell csinálni, fontos erkölcsi támaszt jelentett számunkra.

(Folytatás a következő oldalon!)

— Mindaz, amit a filmkészítés során átélt, változtatott-e korábbi Magyarország-képén?

Nem annyira a Magyarország-képről szólnék, mint inkább arról, hogy a magyarországi munka új tapasztalatokat jelentett. Magyarország számomra most már olyan hely, ahol életem, és amelyet most már a magaménak érzek. Ezt nagyon jónak tartom. Az életben vannak jó és rossz dolgok. Én is átéltem nagyon szépeket, és természetesen nehézségeket is, de ez nem baj, mert ezt én úgy tekintettem, hogy Magyarország befogadott engem, s ez boldoggá tesz. Van, aki megkérdezi, hogy mi hasznom volt ebből a filmből. Anyagi hasznom semmi. Aki dokumentumfilmet forgat, az nem lesz híres. Tehát szakmai szempontból sem nyertem. De nagyon fontos dolgot hozott ez a film nekem: megélttem Magyarországot, és ott jó barátokat találtam.

— Vannak-e már új tervei?

Mindig vannak tervek a fejemben, mindenek előtt Magyarországgal kapcsolatos tervek. De egy olyan terv megvalósítása során, amikor két éven át — minden túlzás nélkül mondom — az alvás óráit leszámítva minden időt a filmnek szenteltünk, azt hiszem, ahogy a török mondás tartja, jó lesz most a „joghurtot is megfűjni evés előtt”. Ezt nem csak a magam nevében mondom, hanem mindenkinek a nevében, aki részt vett a munkánkban. Mert tudom, hogy nemcsak ebben a filmben, hanem általában a magyar-török kapcsolatok terén sokan dolgoznak nagy-nagy önfeláldozással. Ez igen fontos, de az ő érzékeny pontjuk is az. Tehát azoknak az embereknek, akik őszinte lelkesedéssel dolgoznak, mind az államtól, mind a magánszektorától több támogatást kell kapniuk. Olyan támogatásra volna szükség, amely emberhez méltó körülményeket teremtsen számomra is, és mindenkinek, aki ezen a területen dolgozik. Úgy tűnik nekem, hogy ezt az önként vállalt munkát mások úgy fogják fel, mintha az az érintettek feladata lenne. Remélem, ez a beszélgetés nem maradt magunk között, hanem meghallják azok is, akiknek meg kellene hallaniuk. De ha nem hallják meg, az se baj. Mert Önnel mindig jó beszélgetni, mint ahogy jó volt most is...

☞ Tasnádi Edit

Macar ve Türk halk müziğinin benzer motifleri, aşamaları konusunda İngilizce yeni bir kitap ve CD yayımlandı.

János Sipos: Anadolu'da Bartók'un izinde

János Sipos 1988-1993 yıllarında Ankara Üniversitesi Hungaroloji kürsüsünde öğretim üyesiydi. Türkiye'de kaldığı sürece 1500'den fazla melodi topladı. Çalışmalarına, Béla Bartók'un 1936'da bıraktığı yerden başladı. Adım adım batıya doğru ilerleyerek, göçebe yürüklerin yerleşmiş oldukları Toros dağlarındaki köylere kadar gitti.

Sipos, Türkiye'de geçirdiği altı yılın, Türkçe bilgisinin ve düzenli melodi toplama, kaydetme ve inceleme çalışmalarının sonucu olarak, Macar Bilimler Akademisi Müzikoloji Enstitüsü'nün gözetimi altında şimdiye kadar birçok kitap yayınladı.

Bartók'un araştırmalarını devam ettirerek, birbirine benzer Macar ve Anadolu nağmeleri olup olmadığı, varsa bunların olası benzerliklerinin nasıl yorumlanabileceği sorularına yanıt arıyor.

İngilizce basılan bu kitap, Avrupa Folklor Enstitüsü (Budapeşte) gözetiminde yayımlandı (www.akktr.hu). Türkiye Cumhuriyeti'nin alicenap desteği sayesinde kitaba ek olarak, Avrupa Folklor Enstitüsü ve FONO Records'un ortak yapımı olarak, Türk-Macar melodi koşutluklarını içeren bir CD de hazırlandı (www.fonorecords.hu).

Éva Csáki

Kartigám

Buda várának visszavételekor a keresztények fogságába esett egy Kartigám nevű török kisasszonynak ritka és emlékeztető története, melyeket némely különös feljegyzésekből magyar nyelvbe foglalta Bodó-baári és Nagy-lutsei Mészáros Ignác

A regény a 18–19. század legnépszerűbb művei közé tartozott. Maga Toldy Ferenc is elismerően írt róla a Magyar költészet története című művében. Sőt még Petőfi is megemlíttette egyik versében:

„Könyvtára van szobája ablakán

A könyvtár díszé Szigvárt s Kártigám.”

Népszerűsége miatt a mű több kiadást is megért, először 1772-ben nyomtatták ki Pozsonyban, majd Kolozsvár (1778), Kolozsvár-Kassa (1780), ismét Pozsony (1795), Buda (1813), illetve Budapest (1880) következett.

Legutóbb 1986-ban jelent meg belőle válogatás a Magyar Remekírók sorozatban: Gyenis Vilmos és S. Sárdi Margit gondozásában (Magyar elbeszélők XVI–XVIII. század).

Ebben a kötetben részleteket olvashatunk a műből, és a jegyzetek alapján megismerkedhetünk a mű keletkezéstörténetével is.

A Kartigám eredetije minden valószínűség szerint Leonhard Rost (1668–1727): Die Türkische Helena című műve (1710). Ezt a munkát dolgozta át és adta ki Menander álnéven David Walther (Der unvergleichlich schönen Türkin wundersame Lebens und Liebes Geschichte (Frankfurt, Leipzig, 1723). Mészáros Ignác is ezt a művet fordította le kisebb-nagyobb változtatásokkal és betoldásokkal. A bevezetés, néhány költemény és a Magyarországgal kapcsolatos befejező epizód feltehetően Mészáros alkotása.

A regény rövid tartalma a következő: A budai vár viszfoglalásakor francia fogságba esik egy előkelő, fiatal, török leány, Kartigám. Franciaországban egy grófi családhoz kerül, ahol kedvessége és szépsége miatt mindenki megszereti. Hamarosan áttér és a keresztységben a Krisztina nevet kapja. Szerencsésen rátalál álruhában bűjdosó testvére, Ahmetre, aki egészen Párizsig követte őt.

Krisztina a francia királyi udvarba is eljut, ahol is a királyt annyira elbűvöli, hogy grófi címet adományoz neki. Megismerkedik az olasz Sándor herceggel, egymásba szeretnek és már-már házasság lenne a dologból, amikor egy féltékeny vetélytárs elrabolja Krisztinát. Ezután álruhába öltözteti és hajóra száll vele. Ám hamarosan hajótörést szenvednek, és csak a lány marad életben. Végül egy Algírba tartó török hajó menti meg a lakatlan szigetről, ahová a hajótörés vetette.

Algírban a férfiruhás Krisztina egy előkelő török pasa foglya lesz. Megnyeri a pasának és lányának, Abdallának a bizalmát, de ezt a török körmeyzet nem nézi jó szemmel, így menekülniük kell. Abdallával hajóra szállnak és megszöknek. A tengeri úton épp a menyasszonya keresésére indult Sándor herceg hajójával futnak össze.

Ily módon a szerelmesek végre egymásra találhatnak. Hazaindulnak a herceg birodalmába, de útközben még számos váratlan és rémisztő kalandon esnek át, de végül is szerencsésen megérkeznak.

Krisztinát még egy utolsó meglepetés várja. Apja, az anatóliai pasa jön el hozzá, hogy feltárja előtte származási titkát. Krisztinát nem török anya szülte, hanem egy újjvári magyar vitéz gyermekeként jött a világra, de a szülők meghaltak és a jószívű pasa nevelte föl a leányt fiútestvérevel együtt.

Minden jó, ha a vége jó! Sándor herceg és Krisztina végre egymáséi lesznek Isten és ember előtt.

Meseszövése alapján a regény akár egy barokk opera szöveggönyvének alapjául is szolgálhatott volna, persze néhol egy kicsit rövidíteni kellene a terjengős epizódokat. Emellett „hibája” ellenére az érzelmes, szentimentális történet a magyar olvasó számára igazi irodalomtörténeti csemege lehet.

☞ Kovács Judit

AZ ISZTAMBULI HAYDARPAŞA ES A FERIKÖY PROTESTÁNS TEMETŐBEN

Guyon Richárd
sírjánál az isztambuli
főkonzulátus diplomatái:
Knéz András (jobbra) és
Pintér Attila

A sírfelirat:

Itt nyugszik

GUYON
RICHÁRD
GRÓF

Török Fő-Tábornok
Frankhon ivadéka
Angolhon szülöttje
Magyarhon vitézze

Meghalt Október 11^{én} 1856

Élete
44^{ik} évében

A 150 éves évfordulóra elnökünk, Dávid Géza emlékezett

Az ünnepek és a megemlékezés fontosságáról Fodor Pál beszélt

ÁLLJ- MEG MAGYAR ! E KOPAR HALOMNÁL!
S EMLEKEZZ HONODRA E' HONTALAN SÍRJÁNÁL
JGY ENYESZNEK EL HONTALANUL.
DRÁGA FIAID ÓH HON !
MIG A' TÖBB RÉSZ BILINCSEKBEN NYÖG.
REMÉNYBEN VIRANYÍDOK!

Kovács János (1812–1862) vadász altiszt sírkövén olvasható felirat

Az isztambulban dolgozó magyarok és néhányan a kolóniából

A delegáció tagjai

Az isztambuli magyar kolóniát képviselők kis csoportja

A magyar sírok, a háttérben a leleplezett
Kossuth-címeres emléktábla